

VU Research Portal

Criminologisch cultuuronderzoek onder de loep

Achbab, Samir

published in

Beleid en Maatschappij
2016

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Achbab, S. (2016). Criminologisch cultuuronderzoek onder de loep: Kanttekeningen en opmerkingen bij het boek Marokkanen in de marge van Hans Werdmölder. *Beleid en Maatschappij*, 43(4), 67-76.
https://tijdschriften.boombestuurskunde.nl/tijdschrift/benm/2016/4/BenM_1389-0069_2016_043_004_006

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Criminologisch cultuuronderzoek onder de loep

Kanttekeningen en opmerkingen bij het boek *Marokkanen in de marge* van Hans Werdmölder

Samir Achbab*

Inleiding

Criminoloog en antropoloog Hans Werdmölder heeft in 2015 het boek *Marokkanen in de marge* uitgebracht. Het gaat om etnografisch onderzoek in een periode van ruim dertig jaar. Het doel van de auteur was een portret te bieden van de levens van een groep Marokkaanse voormalige probleemjongeren die in de jaren tachtig door de auteur is gevolgd en die hij in de decennia daarna nog tweemaal intensief benaderd en gesproken heeft. Dat levert een rijk beeld op van levens vol met problemen en ervaringen met de Nederlandse instituties en hulpverleningsinstanties. Tegelijkertijd staat hij stil bij de huidige Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren en constateert hij dat 'het probleem voortwoekert'. Hij stelt zich daarbij de vraag: is er iets herkenbaar Marokkaans aan het gedrag? Hij denkt van wel, al is er veel variatie in het optreden. Werdmölder kan bij de beantwoording van die vraag buigen over jarenlange ervaring en kennis van het onderwerp. Hij heeft immers al in de jaren tachtig intensief en pionierend veldonderzoek verricht bij een groep Marokkaanse immigrantenjongeren. Werdmölder laadt echter de verdenking op zich dat Marokkaans-Nederlandse jongeren uit 2016 grotendeels hetzelfde zijn als de Marokkaanse immigrantenjongeren uit 1982. Dat getuigt van een bijzonder statisch perspectief. Hierdoor kunnen er kritische kanttekeningen worden geplaatst bij de generaliseerbaarheid, een kernconcept in de onderzoeksmethodologie.

Sfeer en tijdsgeest

Werdmölder manifesteert zich als een verhalende schrijver. Hij brengt ons terug naar de Pijp van de jaren tachtig, ver voordat het een modieuze buurt voor yuppen en studenten was. Toen het nog een verloederde stadswijk was, volgespoten met graffiti, en voornamelijk werd bewoond door immigranten en krakers. Het was de tijd dat Amsterdam het 'eldorado van de misdaad' en het 'Chicago aan de Amstel' werd genoemd. Werdmölder verrichtte veldonderzoek in het clubhuis van het inmiddels gesloopte kraakpand Krakesteyn, waar de 'herkenbare, zoete weeë lucht – de geur van hasj' altijd aanwezig was. Om hem heen ziet hij 'criminelen, krakers, autonomen, illegalen, baanlozen, anti-apartheidsstrijders, jongerenwer-

* Samir Achbab MSc werkt als onderzoeksleider bij het lectoraat Management van Cultuurverandering aan de Hogeschool van Amsterdam. Daarnaast is hij bij de HvA ook docent bij de opleiding bestuurskunde/urban management.

Samir Achbab

kers en drugsbaronnen in spijkerbroek met elkaar omgaan, vrij en zonder gezag' (Werdmölder, 2015). Het was de tijd van coffeeshopketen The Happy Family en het florerende welzijnswerk. Het was ook de tijd van de heroïne-epidemie en waarin bepaalde gedeelten van het centrum, zoals de Zeedijk en de Warmoesstraat, no-go area waren geworden.

Werdmölder weet een treffend beeld te schetsen van de sfeer en tijdsgeest in de jaren tachtig. Daarnaast beheerst hij als antropoloog de kunst van het beschrijven van de gedragingen, rituelen en dialogen van zijn respondenten. Dat levert een rijk beeld op van details, paradoxen en hilarische maar soms ook trieste momenten. Werdmölder neemt ons mee in een wereld van geweld, drugsgebruik, gokken en criminele avonturen. Het gedrag in het clubhuis omschrijft hij als 'een permanent gevecht om macht, status en prestige'. Een triest moment is er wanneer Werdmölder in 2010 weer op pad is om zijn respondenten uit het clubhuis op te zoeken en met Karim in contact komt. Karim is dan ongeveer 44 jaar, heeft inmiddels een behoorlijk buikje, woont alleen en staat onder medisch toezicht. Karim was ooit een hyperactieve onhandelbare jongeman met leerachterstanden. In zijn jeugd werd hij affectief verwaarloosd en mishandeld. Jarenlang drugsgebruik heeft zijn tol geëist. Karim is psychiatrisch patiënt: hij lijdt aan schizofrenie. Daarnaast is hij ook zwakbegaafd. Zijn huis is een goede afspiegeling van zijn lichamelijke en geestelijke toestand. Er is al jaren niet schoongemaakt en er zijn geen persoonlijke spullen of foto's van dierbare personen. De kachel is stuk en het is er koud. Hij heeft een aantal jaren samengewoond met een Française, maar op een dag is zij zomaar vertrokken. Dat vindt hij nog steeds heel erg. Werdmölder probeert een normaal gesprek aan te knopen, maar dat verloopt moeizaam. Uiteindelijk stapt hij op. 'Het leven is moeilijk', zegt Karim bij het afscheid. Dat kan Werdmölder alleen maar beamen.

Kritiek op generaliseerbaarheid

Naast de treffende beschrijvingen van het levensverloop van zijn respondenten zijn er ook kritische kanttekeningen te plaatsen bij het werk van de auteur. Er kunnen twijfels gesteld worden over de generaliseerbaarheid. Generaliseerbaarheid gaat over de vraag in hoeverre de algemene conclusies die er getrokken worden, gerechtvaardigd zijn, gegeven de specifieke onderzoeksresultaten (Van Thiel, 2009).

Zijn boek bestaat uit drie delen: de periode 1982-1990, waarin Werdmölder veldonderzoek verricht in het clubhuis, de periode 2009-heden, waarin hij zijn respondenten weer opzoekt, en het laatste deel, waarin hij een slotbeschouwing geeft. Wat opvalt, is dat het boek van Werdmölder wordt gepresenteerd als een boek over 'Marokkaanse probleemjongeren' (Het Parool, 2015; de Volkskrant, 2015). Maar het is meer een boek over de ontwikkeling van levens in een periode van dertig jaar en het falen van drie decennia beleid en hulpverlening. Werdmölder maakt voor zijn nieuwe veldstudie immers gebruik van dezelfde onderzoeksgroep uit de jaren tachtig van 34 respondenten. Zijn respondentengroep in de

periode 2009-heden bestaat dan uit mannen die inmiddels van middelbare leeftijd zijn.

Werdmölder doet echter vooral in het laatste deel, zijn slotbeschouwing, uitspraken over de huidige Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren. Hij baseert zich daarbij dus op onderzoeksmateriaal van een onderzoeksgroep die hij tussen 1982-1984 intensief heeft onderzocht en vervolgens in de decennia daarna bleef volgen. Werdmölder maakt daarnaast, om dat gebrek te ondervangen, wel weer gebruik van literatuuronderzoek, van politiecijfers over misdaad en van informanten, zoals een advocaat.

Methodologisch valt hier kritiek op te leveren. De respondenten van zijn onderzoek waren in de periode 1982-1984 tussen de 14-22 jaar en dus in de jaren zestig geboren. Deze jongeren immigrerden op latere leeftijd in de jaren zeventig in Nederland in het kader van de gezinshereniging. Hun vaders hadden in de meeste gevallen een eenvoudige boerenachtergrond en werkten in eerste aanleg als gastarbeider in Nederland. De jongeren zelf waren grotendeels geboren op het platteland of in een dorp in de Rifstreek in het noorden van Marokko en hadden hun basisonderwijs (in het geheel of een groot deel ervan) en een deel van het middelbaar onderwijs in Marokko genoten (Werdmölder, 1990). Dat is een compleet andere generatie dan de Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren anno 2016. De Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren anno 2016 zijn meestal hier geboren, zijn opgegroeid in stedelijke samenlevingen, hebben hun basisonderwijs in Nederland genoten, kennen Marokko slechts van vakanties aan de kuststeden en komen niet of nauwelijks nog in het rurale armere gedeelte van de Rif waar hun ouders vandaan komen. Sterker nog, veel jongens van 15-18 jaar hebben zelfs ouders die eind jaren zeventig in het kader van gezinshereniging als puber met hun ouders naar Nederland zijn gekomen en deel hadden kunnen uitmaken van de respondentengroep van Werdmölder. Alhoewel het om dezelfde etnische groep gaat, zijn het lastig te vergelijken subgroepen die op verschillende vlakken van elkaar verschillen. Ter illustratie: de respondenten uit 1982 spraken hoogstwaarschijnlijk goed Berbers en gebruikten dat ook voornamelijk als voertaal voor de onderlinge interactie, terwijl veel jongeren anno 2016 het Berbers of het Marokkaans-Arabisch niet goed beheersen en veel straattaal in hun onderlinge interactie gebruiken (Van Gemert, 2009).

Opvoeding, taal, rituelen, tradities, waarden en omgangsvormen zijn allemaal belangrijke elementen van het lastige concept cultuur. Vanuit dit oogpunt kunnen we veronderstellen dat de van het Noord-Marokkaanse platteland afkomstige Marokkaanse immigrantenjongeren uit 1982 deels een andere culturele bagage hebben dan de in stedelijke samenlevingen geboren en opgegroeide Marokkaans-Nederlandse jongeren anno 2016. Cultuur is immers geen onveranderlijke bagage die van generatie op generatie wordt doorgegeven. Cultuur is dynamisch en veranderlijk. Aanpassing aan de omgeving en de tijdsgeest is een belangrijk kenmerk van cultuur en daarom doet tijd er toe (Van Gemert, 2015). Werdmölder moet dit als antropoloog als geen ander weten.

In plaats van de verschillende subgroepen uit verschillende tijdsvakken op één hoop te gooien zou het methodologisch zuiver zijn geweest als er voor de periode 2009-heden ook veldonderzoek was verricht bij een nieuwe onderzoeksgroep, jon-

Samir Achbab

geren uit dezelfde leeftijdsfase als zijn onderzoeksgroep dertig jaar eerder (en niet slechts ondervangen met literatuuronderzoek, politiecijfers en informanten). Op die manier had er een mooie vergelijking plaatsgevonden.

Stagnerende theoretische ontwikkeling

Er kunnen ook vragen gesteld worden over de theoretische generaliseerbaarheid. Bij theoretische generaliseerbaarheid is sprake van inductief onderzoek. De resultaten van het empiristische casuonderzoek worden dan gebruikt om nieuwe axioma's op te stellen voor een theorie of model (Van Thiel, 2009). In het werk van Werdmölder is echter nergens een vernieuwend theoretisch model te vinden. De auteur heeft het over de blijvende invloed van de Marokkaanse cultuur en verwijst naar de Rif-cultuur van Noord-Marokko. Een verwijzing naar de masculiene tribale Riffijnse cultuur, die jarenlang door de centrale overheid onderdrukt werd en waarin de omstandigheden op het platteland zwaar waren, lijkt voor de respondentengroep uit 1982 evident. De beroemde cultuuronderzoeker Geert Hofstede heeft ons al eerder gewezen op de verborgen dimensies en invloed van landsculturen op organisaties en gemeenschappen (Hofstede, 1980). En alhoewel cultuur ook wel de *software of the mind* wordt genoemd, kan het zeer hardnekkig zijn. Culturele verklaringen zijn daarom plausibel als het gaat om bijzondere en hardnekkige culturele elementen zoals 'taboes' en 'schaamte'. Verwijzingen naar de Rif-cultuur werden echter in de jaren negentig al gemaakt om overlast gevend jongerengedrag te verklaren, maar zijn in 2016 enigszins gedateerd en dragen niet bij tot nieuwe inzichten (Werdmölder, 1990; Van Gemert, 1998). Verwijzingen naar de krijgers- en vechtersmentaliteit van de Rif gaan vandaag de dag niet volledig op. Het is een te simplistische en gedateerde kijk op cultuur alsof het een afgebakende en onveranderlijke eenheid is. Als Marokkaans-Nederlandse jongens van 16 jaar die nauwelijks in de Rif zijn geweest en bijvoorbeeld zijn geboren in het oer-Hollandse Gouda, zichzelf 'krijgers' of 'strijders' noemen vanwege de historie van de Riffijnse guerrillastrijders die in 1920 in opstand kwamen tegen de Spaanse bezetters, dan is dat bijna net zo ridicuul als (niet-religieuze) Ajaxsupporters die zichzelf 'Joden' noemen. Dat deze jongeren zichzelf 'strijders' noemen is vanuit het perspectief van *sense making* wel te begrijpen vanwege de positieve betekenis waarmee zij hun eigen gedrag legitimeren (Weick, 1995; De Jong, 2007). Dat een antropoloog anno 2016 hier echter nog steeds naar verwijst getuigt van een bijzonder oppervlakkig en statisch perspectief op het dynamische concept cultuur.

Werdmölder heeft het ook over het 'verinnerlijkt cultuurconflict' als theoretisch model en verklaring voor het deviant gedrag van Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren. Dit conflict is de psychische uitkomst van de dagelijkse botsingen van twee, misschien wel drie geheel verschillende cultuur- en denkpatronen: de Nederlands-christelijke cultuur, de Marokkaans-islamitische cultuur en de heden-daagse straatcultuur (Werdmölder, 2005). Hij zit daarmee deels op de lijn van Samuel Huntingtons these van 'The Clash of Civilisations' (1993). Een bedreigde identiteit, je niet thuis voelen in de nieuwe omgeving en tegengestelde verwach-

tingen kunnen emotionele spanningen opleveren. Dit kan omgezet worden in een hypergevoelige houding, maar het kan ook leiden tot creativiteit. Het is een interessante verklaring die eerder al in 2005 is geponeerd, maar het wordt helaas (weer) niet getoetst door Werdmölder. Hierdoor kunnen er helaas (weer) geen empirische vragen worden beantwoord (Bovenkerk, 2014).

In mijn ogen ontbreekt er in het werk van de auteur een vernieuwend theoretisch model waarin wordt uitgewerkt hoe een dynamisch concept als cultuur door de jaren heen transformeert bij deze specifieke etnische groep. Hoe er precies cultuuroverdracht plaatsvindt van de ene generatie op de andere generatie. En welke verhalen, tradities, rituelen, normen en waarden precies worden overgebracht en opgepakt door de huidige jongeren, en welke niet.

Groepsdynamica en cultuurvorming

Werdmölder lijkt ook onvoldoende oog te hebben voor groepsdynamica als bepalende factor bij cultuurvorming van groepen jongeren. De groep jongeren die hij in de jaren tachtig heeft gevolgd, noemt hij Marnel, omdat de groep bestaat uit zowel Marokkaanse als Nederlandse jongeren. Werdmölder heeft het over 'een interetnisch samengestelde randgroep'. De Nederlandse jongens 'zijn minimaal toegerust om in de complexe Nederlandse samenleving te functioneren en ook zij hebben problemen met hun sociale omgeving' (Werdmölder, 1990). Niettemin legt Werdmölder de focus op de Marokkaanse jongens omdat bij de Nederlandse jongens 'hun volledige socialisatie in Nederland heeft plaatsgevonden', en verder zijn zij 'geen voorwerp van discriminatie op grond van huidskleur of nationale afkomst' (Werdmölder, 1990).

De keus om de focus op de Marokkaanse jongens te leggen heeft als gevolg dat de invloed van de groepsarena, het belang van de wederzijdse beïnvloeding tussen de leden met verschillende etniciteiten en de hiermee gepaard gaande cultuurproductie, onvoldoende uitgediept worden.

De oorspronkelijke kern van de groep Marnel bestaat uit Nederlandse jongens zoals Rooie Dickie, Rodney, Rinus en Daan. Via Rinus, die zich ontpopt tot de informele leider van de groep, voegen zich meerdere Marokkaanse jongens bij de groep. Rinus, een Amsterdams lefgozertje uit een Amsterdams arbeidersgezin van dertien kinderen, maakt een verpletterende indruk op de Marokkaanse jongens. Hamid bijvoorbeeld, volgens de psycholoog sterk beïnvloedbaar, staat dagelijks onder negatieve invloed van Rinus (Werdmölder, 2015). Hassan zegt het volgende over Rinus: 'Hij heeft me leren stelen. In Marokko heb ik nog nooit gestolen, echt waar. Een keertje ben ik met hem naar een groot warenhuis gegaan. Rinus vertelde: "Hier is alles gratis."' (Werdmölder, 1990). Mustafa heeft ook dergelijke ervaringen: 'Toen we in de buurt kwamen wonen, kwam ik al die dieven tegen. Rinus, Albert, Daan, Rodney en al die andere gasten.' Volgens de oudere Marokkaanse jongens laten de meeste jongere leden van de groep Marnel, onder wie Hamid, zich door Nederlandse jongens misbruiken. Mohammed zegt daar het volgende over: 'Kijk, ze nemen die jongens mee, ze breken in en die spulletjes gaan naar Rinus' (Werdmölder, 1990).

Samir Achbab

In de literatuur over cultuurvorming wordt groepsdynamica gezien als het regulerende onderdeel van cultuur dat directe invloed heeft op het gedrag van mensen (Straathof, 2009). Er bestaat een algemene vorm van groepsdruk, omdat mensen deel willen uitmaken van een groep. Deze groepsdruk leidt ertoe dat gedragingen worden gereguleerd. Werdmölder staat zeker stil bij de groepsdynamische verhoudingen, maar lijkt het belang ervan voor de cultuurvorming van de groep en de cultuurproductie onvoldoende in te zien. In plaats daarvan richt hij zich voornamelijk op reproductie van (Marokkaanse) cultuur en 'bepaalde cultuurelementen, zoals het sneller hanteren van geweld bij geschillen' (Werdmölder, 2015). Ik vraag me af of Rinus, die zich later zal ontwikkelen tot een gewapende overvaller, niet snel geweld gebruikte bij geschillen... Werdmölders focus is dus opvallend en inconsistent, aangezien uit zijn veldwerk naar voren komt dat zijn onderzoeksgroep deel uitmaakte van een 'interetnisch samengestelde randgroep' waarin sprake is van wederzijdse beïnvloeding en een autochtone Nederlander als informele leider.

Straatcultuur

Binnen de antropologie en criminologie zijn er grofweg twee kampen die onderzoek doen naar crimineel gedrag van jongeren met een Marokkaanse afkomst en lijnrecht tegenover elkaar staan: het ene kamp beweert dat de Marokkaanse cultuur (deels) blijvend van invloed is (Werdmölder), en het andere kamp richt zich op straatgedrag en de vorming van straatculturen (De Jong, 2007) (Gemert, 2009).

Werdmölder heeft helaas de kans voorbij laten schieten om empirisch veldwerk te verrichten onder de huidige jongeren. De meest recente veldstudie naar 'delinquent gedrag' van Marokkaans-Nederlandse jongeren is van Jan Dirk de Jong en dateert uit 2007. Uit het empirisch onderzoek van De Jong blijkt dat jongens die een straatcultuur met elkaar delen, normen en veronderstellingen erop na houden die voor een belangrijk deel door henzelf en in Nederland zijn geconstrueerd. Straatcultuur bestaat uit al de gedeelde ervaringen, betekenissen, kennis en symbolen die straatjongens van belang achten in hun dagelijkse doen en laten op straat. De morele opvattingen die de jongens collectief aan het belang van hun samenzijn toekennen, vormen hun gedeelde straatwaarden. Deze straatwaarden zijn echter dynamisch en worden geproduceerd en gereproduceerd in voortdurend groepsdynamische processen die worden gestimuleerd doordat jongeren samen hun individuele behoeften aan vermaak, status en veiligheid proberen te bevredigen (De Jong, 2007). De verklaring die uiteindelijk is gevonden berust niet op hun 'Marokkaan-zijn', maar op de algemene groepsdynamische processen in de bijzondere omstandigheden waaronder de jongens opgroeien (als 'allochtone' straatjongens in een Amsterdamse 'probleemwijk') (De Jong, 2007). Door de focus op de vorming van straatcultuur wordt hier wel uitgegaan van cultuur als breed en dynamisch concept.

Sinds de publicatie van De Jong duikt het concept straatcultuur de laatste jaren meer en meer op in de discussies over overlast en criminaliteit van jongeren en

zijn er verschillende populaire publicaties verschenen over het fenomeen (Kaldenbach, 2008; Van Strijen, 2009; Smelt e.a., 2010). Het brede en dynamische perspectief van het concept straatcultuur sluit ook aan op de dynamiek van de stedelijke realiteit. Volgens El Hadioui (2010) brengt het op elkaar werken van culturele globalisering, individualisering en multiculturalisering een stedelijke culturele anonimiteit en diffuusheid teweeg waardoor nieuwe jeugdculturen, en daarmee ook nieuwe talen (zoals straattaal), de ruimte krijgen om te verschijnen op het stedelijk toneel.

Beleidsimplicaties

Uit de criminaliteitscijfers komt een oververtegenwoordiging naar voren van de grootste allochtone groepen waartoe ook de Marokkaans-Nederlandse jongeren behoren (Driessen, Duursma & Broekhuizen, 2014). De veronderstelling dat de cultuur die bij etnische groepen hoort een verklaring kan zijn voor het ontstaan van crimineel gedrag, is diepgeworteld in de samenleving. Dat heeft te maken met het politieke discours, dat mede gevoed is vanuit de wetenschap. Meerdere etnografische onderzoeken gericht op de herkomstcultuur van jeugddelinquenten hebben in de loop der jaren in kringen van politiek en beleid populariteit gewonnen. Er werd beleid op gebaseerd en er werd onderzoek gesubsidieerd naar de behoefte van etnische differentiatie in de verschillende onderdelen van de strafrechtspleging (Bovenkerk, 2014).

Mijn stellingname is dat Marokkaans-Nederlandse jongeren anno 2016 steeds verder verwijderd raken van het moment van migratie (van hun ouders of zelfs grootouders), waardoor de culturele verklaring die stelt dat hun Marokkaanse cultuur een oorzaak kan zijn voor hun problematische gedrag te simplistisch is en zelfs enigszins gedateerd. Cultuur is geen onveranderlijke eenheid. De focus zou niet moeten liggen op de 'reproductie van cultuur', maar meer gericht moeten zijn op de groepsdynamische processen en de 'productie' van straatcultuur in de bijzondere omstandigheden in een grootstedelijke context waarin deze Marokkaans-Nederlandse jongeren opgroeien. Deze stellingname heeft implicaties voor de beleidsuitvoering in het sociale veiligheidsdomein.

Meerdere onderzoeken naar zelf gerapporteerde delinquentie laten niet de grote verschillen in etnische profielen zien zoals Werdmölder uit politicijfers meent af te kunnen leiden (Bovenkerk, 2014). Uit een onderzoek van Driessen, Duursma en Broekhuizen (2014) blijkt dat de etniciteit van de jongeren van 14 en 18 jaar zwakke effecten laat zien, maar longitudinaal nauwelijks, en dat de etniciteit van de jongeren nooit een causaal te interpreteren effect veroorzaakt. De onderzoekers concluderen dat de verschillen tussen groepen klein en variabel zijn en dat etniciteit van weinig waarde is voor de verklaring van crimineel gedrag.

Differentiatie in beleid bij de benadering van verschillende etnische groepen is dus niet effectief. Beleidstheorieën met normatieve, causale en finale veronderstellingen gestoeld op de etnische cultuurverklaring dragen dan ook niet bij aan de oplossing van problemen. Trainingen en workshops aan professionals in het sociale veiligheidsdomein die gericht zijn op de cultuur en historie van het land

Samir Achbab

van herkomst van overlast gevende jongeren sluiten anno 2016 niet aan op de jeugdculturen in de stedelijke realiteit en zijn evenmin effectief.

Criminaliteitsbeleid dient zich te richten op straatcultuur in plaats van op etnisch specifieke clusters, ook om ongewenst handelen zoals etnische profilering tegen te gaan. Als concreet voorbeeld kan het belang van straattaal worden gegeven. In de bestrijding van de georganiseerde zware criminaliteit en de aanpak van de liquidatiegolf in Amsterdam heeft het Nederlands Forensisch Instituut een manier gevonden om versleutelde communicatie te ontcijferen uit PGP- (Pretty Good Privacy) berichten (Het Parool, 2016a). In meerdere strafrechtelijke zaken heeft de recherche de berichten ná de ontsleuteling eerst moeten vertalen, niet omdat ze in het Arabisch waren opgesteld, maar in straattaal (Het Parool, 2016b, 2016c). Het is de voertaal van verdachten die in groepen opereren die multi-etnisch zijn. Het toont aan hoe belangrijk inzicht in straatcultuur is. Volgens El Hadioui (2011) is straattaal het meest manifeste onderdeel van straatcultuur en vormt juist de culturele diversiteit van de grootstedelijke context de culturele achtergrond voor de ontwikkeling van straattaal.

Uit het onderzoek van Driessen, Duursma en Broekhuizen komt ook naar voren dat de aansluiting tot vriendennetwerken van criminele jongeren een cruciale rol speelt bij het ontstaan en de ontwikkeling van crimineel gedrag. Daarnaast blijkt de buurt de voornaamste broedplaats voor crimineel gedrag. In de buurt worden de meeste criminele contacten verworven en het zijn juist deze criminele contacten die een sterk effect hebben op het eigen gedrag. Dat impliceert dat jeugdcriminaliteit in de vorming en uitvoering van beleid dient te worden benaderd als sociaal fenomeen dat zichzelf versterkt, en niet als een kenmerk van afzonderlijke individuen (Driessen e.a., 2014). De structuur, organisatiegraad, hiërarchie en beslissingsstrategieën binnen groepen zijn daarom belangrijke aanknopingspunten voor beleid.

Beleidsinstrumenten gericht op de aanpak van problematische jeugdgroepen dienen ingezet te worden om de verdere ontwikkeling van een problematische naar een criminele groep te voorkomen (Driessen e.a., 2014). De beïnvloeding van groepsdynamische processen in vriendennetwerken heeft een preventief karakter en dient daarbij centraal te staan. Denk daarbij aan opsporingsonderzoeken naar harde kernleden die een grote invloed hebben op hun vrienden die nog niet crimineel of in mindere mate crimineel zijn, of aan gedragsbeïnvloedende maatregelen en hulpverlening aan gezinnen gericht op het voorkomen van het afglijden van jonge kinderen. Daarnaast dienen beleidsinstrumenten zich te richten op de vermindering van het criminogene karakter van buurten. Hierbij kan men denken aan de versterking van de rol van de wijkagent, het aanpakken van dominante probleemfamilies in de buurt, en verstoring van criminele sleutelplaatsen in de buurt.

Tot slot

Werdmolder doet in zijn boek uitspraken over de huidige Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren, maar zijn onderbouwingen zijn gebaseerd op oud mate-

riaal uit zijn empirisch veldwerk bij een respondentengroep uit een verleden dat er niet meer is. Hiermee levert hij een bijdrage aan het in stand houden van wat de socioloog Schinkel 'genealogisering van integratie' noemt, de overdracht van een integratieprobleem op een volgende generatie 'migranten' die paradoxaal genoeg geen ervaring met migratie hebben, maar door de verwijzing naar hun (voor)ouders als migrant wel buiten de maatschappij geconstrueerd kunnen worden (Schinkel, 2007). Op die manier zal er aan etnische minderheden altijd een 'etnische bagage' blijven kleven die hun gedrag verklaart (El Hadioui, 2011). Verder leest het boek van Werdmölder als een persoonlijke afrekening met het 'linkse welzijnsdiscours' uit de jaren tachtig. Hij heeft het over zijn 'jacht op onjuist en vertekende denkbelden binnen het welzijnsdiscours'. En het boek zit vol sneren naar 'hogepriesters van de linkse kerk' en 'de links-elitaire en goedkope idealen van de zich progressief noemende wetenschappers' die hem 'omringden'. Door tegen de stroom in te gaan, taboes te doorbreken en ook onwelkome boodschappen aan te dragen manifesteert Werdmölder zich als een moedig man. Maar hier lijkt onnodig veel energie in te zijn opgegaan. Deze energie had beter besteed kunnen worden aan het bijdragen van nieuwe theoretische ontwikkelingen en de oplossing van een lastig vraagstuk.

Literatuur

- Bovenkerk, F. (2014). *Marokkaan in Europa, crimineel in Nederland*. Amsterdam: Boom.
- Driessen, F.M.H.M., Duursma, F., & Broekhuizen, J. (2014). *De ontwikkeling van de criminaliteit van Rotterdamse autochtone en allochtone jongeren van 12 tot 18 jaar*. Amsterdam: Politie & Wetenschap/Bureau Driessen/Reed Business.
- El Hadioui, I. (2010). De Straten-Generaal van Rotterdam. *Pedagogiek*, 30 (1): 26-42.
- El Hadioui, I. (2011). *Hoe de straat de school binnendringt. Denken vanuit de pedagogische driehoek van de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur*. Utrecht: APS.
- Gemert, F.M.H. van (1998). *Ieder voor zich. Kansen, cultuur en criminaliteit van Marokkaanse jongens*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Gemert, F.M.H. van (2009). Cultuur op den duur; repliek op kanttekeningen bij dissertatie J.D. de Jong (bespreking van het boek *Kapot moeilijk: een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*). *Beleid en Maatschappij*, 36 (1): 77-78.
- Gemert, F.M.H. van (2015). Cultuur op den duur II. Een reactie op Bovenkerk en Fokkema. *Tijdschrift voor Criminologie*, 57 (3): 315-317.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Huntington, S.P. (1993). The clash of civilizations. *Foreign affairs*, 72 (3): 22-49.
- Jong, J.D.A. de (2007). *Kapot moeilijk. Een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*. Amsterdam: Aksant.
- Kaldenbach, H. (2008). *Respect! 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur*. Amsterdam: Prometheus.
- Parool, Het (2015). *Misdaad loont voor Marokkaanse probleemjongeren nog te vaak*. www.parool.nl/opinie/-misdaad-loont-voor-marokkaanse-probleemjongeren-nog-te-vaak~a4156078/, geraadpleegd op 8 april 2016.

Samir Achbab

- Parool, Het (2016a). *Experts kraken smartphone van de onderwereld*. <http://www.parool.nl/amsterdam/experts-kraken-smartphone-van-de-onderwereld~a4259088/>, geraadpleegd op 24 september 2016.
- Parool, Het (2016b). *Verdediging verdachten in zaak Knokkestraat kan knap lastig worden*. www.parool.nl/amsterdam/verdediging-verdachten-in-zaak-knokkestraat-kan-knap-lastig-worden~a4275739/, geraadpleegd op 24 september 2016.
- Parool, Het (2016c). *Verdachten strafzaak 26koper zwijgen vooral*. www.parool.nl/amsterdam/verdachten-strafzaak-26koper-zwijgen-vooral~a4381831/, geraadpleegd op 24 september 2016.
- Schinkel, W. (2007). *Denken in een tijd van sociale hypochondrie. Aanzet tot een theorie voorbij de maatschappij*. Kampen: Klement.
- Smelt, P., Habchi, R., Dekker, D., & Wal, W. van der (2010). *Straatcultuur: een effectieve aanpak van jeugdgroepen*. Amsterdam: SWP.
- Straathof, A.J.M. (2009). *Zoeken naar de kern van cultuurverandering. Inzicht, meten, sturen*. Delft: Eburon.
- Strijen, F. van (2009). *Van de straat: de straatcultuur van jongeren ontrafeld*. Amsterdam: SWP.
- Thiel, S. van (2009). *Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding*. Bussum: Coutinho.
- Volkscrant, de (2015). *Nauwgezet relaas over criminele Marokkaanse jongens*. www.volkscrant.nl/recensies/nauwgezet-relaas-over-criminele-marokkaanse-jongens~a4163993/, geraadpleegd op 8 april 2016.
- Weick, K. (1995). *Sensemaking in Organisations*. Londen: Sage.
- Werdmölder, H. (1990). *Een generatie op drift: de geschiedenis van een Marokkaanse randgroep*. Arnhem: Gouda Quint.
- Werdmölder, H. (2005). *Marokkaanse lieverdjes. Crimineel en hinderlijk gedrag onder Marokkaanse jongeren*. Amsterdam: Balans.
- Werdmölder, H. (2015). *Marokkanen in de marge. Ontspoorde levens van kleine criminelen*. Amsterdam: Amsterdam University Press B.V.